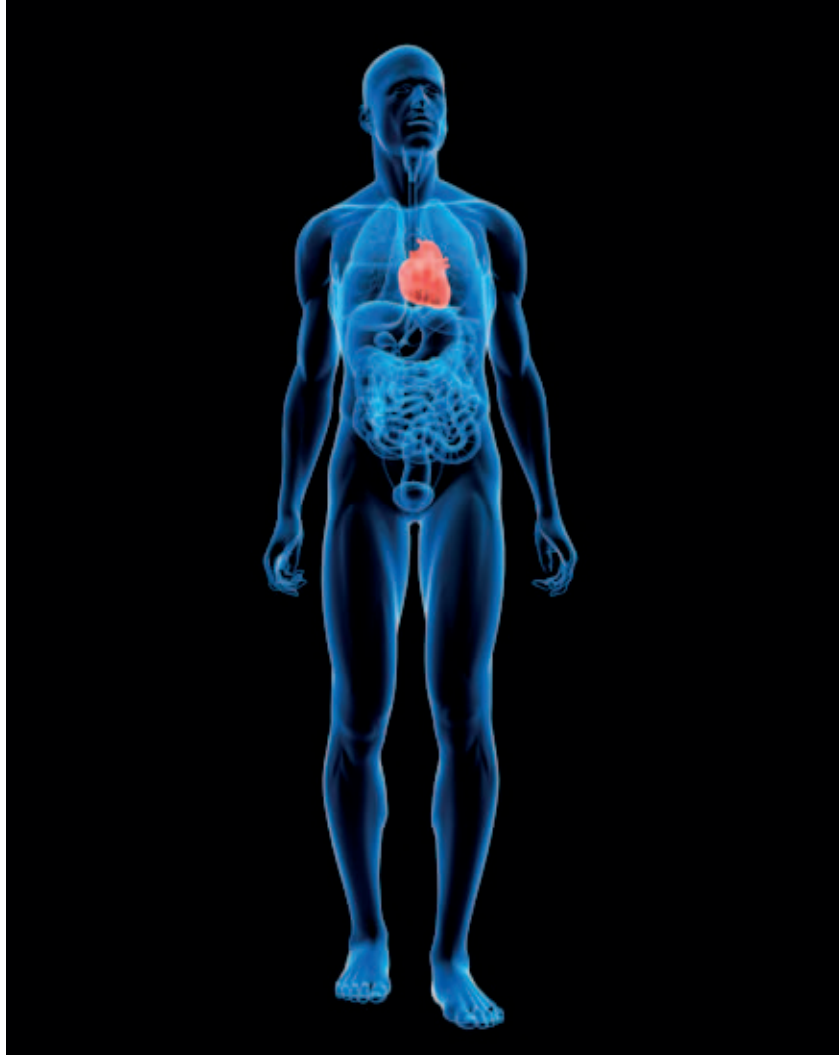

Het lijkt misschien vreemd om er nu al over na te denken: na je overlijden je organen afstaan of je lichaam aan de wetenschappen voor onderzoek. Nochtans zijn het nobele daden waarmee je mensenlevens redt. Twee specialisten leggen uit.

HEELKUNDE

Wim Feyaerts

Een orgaan of lichaam afstaan: hoe en waarom?

Moet je tijdens je leven eigenlijk iets ondernemen om donor te worden? En wat betekent het om je lichaam af te staan? In België geldt sinds 1986 een wet die het wegnemen van organen voor transplantatie regelt. Het principe is dat van 'veronderstelde toestemming': elke meerderjarige Belg wordt verondersteld akkoord te zijn om na zijn overlijden een mogelijke donor te zijn.

Toestemming

"Als je tijdens je leven geen expliciet verzet aantekent, hebben artsen na je overlijden dus het recht om je organen weg te nemen", zegt prof. dr. Dirk Van Raemdonck, thoraxchirurg en voorzitter van de raad voor transplantatie van UZ Leuven. "In principe zou dat zelfs kunnen zonder toestemming van

de nabestaanden. Maar in de praktijk vragen we wel de toestemming van de familie en respecteren we ook hun beslissing."

"Je kunt ook zelf weigeren orgaandonor te worden, maar dan moet je het tijdens je leven uitdrukkelijk melden.

"Het tekort is het meest nijpend voor een hart en lever"

Dat kan via een briefje dat je bijvoorbeeld in je portefeuille stopt of aan een familielid bezorgt, maar het zekerste is je via het gemeentehuis laten opnemen in een nationaal register. Expliciet melden dat je zeker orgaandonor wilt zijn, kan ook. In dat geval zullen de

artsen die wens respecteren, zelfs als de nabestaanden niet akkoord gaan."

Voor minderjarigen ligt het beslissingsrecht bij de ouders. "Op dat vlak is de wet onlangs aangepast: als ouders laten registreren dat hun kind geen orgaandonor mag zijn, vervalt

dat automatisch wanneer het kind 18 wordt. Wil de 18-jarige zelf geen mogelijke donor zijn, dan moet hij dat dus opnieuw actief melden."

Wachlijsten

De Belgische regeling is een succes

volgens professor Van Raemdonck. “De wetgeving gaf een stimulans aan de transplantatiegeneeskunde. Bovendien is het een goede regeling voor de nabestaanden. Op een moeilijk moment – het overlijden van een geliefde – ligt die beslissing eigenlijk niet bij de familie: de wetgever heeft al een veronderstelde toestemming gegeven. Natuurlijk wordt er in het nationaal register gecheckt of er geen weigering is. De arts zal de familie ook bijstaan bij de verwerking, hen informeren over de mogelijke orgaandonatie en – als ze toch weigeren – hun wens respecteren. Maar toch: ons systeem maakt dat het aantal weigeringen beduidend lager ligt dan in landen waar de familie een actievere beslissing moet nemen.”

Dat uit zich ook in de cijfers: België heeft bijna 30 orgaandonoren per miljoen inwoners, terwijl Nederland en Duitsland er ongeveer 15 per miljoen inwoners tellen. “We scoren goed, maar de nood blijft hoog”, nuanceert professor Van Raemdonck. “Voor elk soort orgaan is er een tekort en overlijden er mensen die op de wachtlijsten staan. Het tekort is het meest nijpend voor het hart en de lever.”

Genetische ‘match’

Wat gebeurt er precies wanneer een familielid dat in aanmerking komt voor orgaandonatie overlijdt in het ziekenhuis? Professor Van Raemdonck schetst de grote lijnen: “Eerst moeten drie artsen onafhankelijk van elkaar vaststellen dat de persoon hersendood is. Er is dus geen hersenactiviteit meer, maar door beademing en medicatie blijven de organen nog wel actief. De toestand en de mogelijkheid tot donatie wordt besproken met de familie. Zij hebben enkele uren de tijd om na te denken en te beslissen. Als zij hun toestemming geven, gaan we na of de persoon écht in aanmerking komt. De medische voorgeschiedenis wordt gecheckt: had hij eerder een hartinfarct, was het een roker, leed hij aan een ernstige infectieziekte ... Van de potentiële donoren valt op dit moment ongeveer 30 procent weg om medische redenen. Daarna beslissen we welke organen in aanmerking komen.”

De uiteindelijke toewijzing van de organen aan een ‘ontvanger’ gebeurt niet door het ziekenhuis. “Dat regelt Eurotransplant, een organisatie die zeven Europese landen overkoepelt.

Hoe neem je afscheid?

Bij orgaandonatie. Voor vele mensen is het een troost dat een overleden familielid als orgaandonor nog een ander leven kan redden. Maar het blijft wel belangrijk om sereen afscheid te kunnen nemen van een geliefde. Dat is perfect mogelijk bij orgaandonatie. “De familie kan rustig afscheid nemen vóór de overledene naar de operatiezaal gaat”, zegt professor Van Raemdonck. “Nadien is er nog gelegenheid om te groeten in het mortuarium. Het lichaam wordt na de operatie ook hersteld, zodat het verdere afscheid kan verlopen zoals bij elk ander overlijden.”

Bij afstaan van je lichaam. Een lichaam dat aan de wetenschap wordt geschonken moet na het overlijden binnen de 48 à 72 uur naar het Vesalius Instituut. Daar blijft het dan van enkele weken tot twee jaar ter beschikking voor onderwijs en onderzoek. Dat brengt voor de familie een specifieke regeling met zich mee. “Afscheid nemen kan nog bij de begrafenisondernemer, vóór de overdracht naar Leuven”, zegt professor Herijgers. “Bij de afscheidsdienst is het lichaam dus niet aanwezig. Vaak gebruiken mensen tijdens de dienst een mooie foto. Standaard wordt het lichaam, na het onderzoek, begraven op een aparte weide op het kerkhof in Heverlee. Daarna brengen we de familie daarvan op de hoogte. Van die standaardregeling kan afgeweken worden – bijvoorbeeld een crematie, een begraafing op een ander kerkhof, met de familie erbij ... – maar dan moeten er vooraf duidelijke instructies zijn.”

Net zoals elke begrafenis, kost dit ook geld. “Door afspraken met de begrafenisondernemer zijn de kosten voor de standaardbegrafenis wel laag. Speciale wensen kunnen, maar die kosten extra.”

Het grote voordeel daarvan is dat je organen kunt uitwisselen en kunt zoeken naar de meest geschikte ontvanger. Door de beste genetische ‘match’ te zoeken, maken we de kans op overleving zo groot mogelijk.”

Toch profiteert België van het hoge aantal donororganen dat het aan Eurotransplant bijdraagt. “Natuurlijk wordt er eerst gekeken naar de beste overeenkomst tussen donororgaan en ontvanger. Maar er geldt ook een zogenaamde landenbalans: als België bijvoorbeeld 150 organen aan andere

landen levert, moet het er gemiddeld ook 150 terugkrijgen. Dat is in ons voordeel. Als sterk donorland kunnen we zo de sterfgevallen op onze wachtlijsten veel lager houden dan in andere landen.”

Lichaam afstaan

Er is ook de mogelijkheid om na je overlijden je lichaam af te staan aan de wetenschap. Prof. dr. Paul Herijgers, hartchirurg bij UZ Leuven en verantwoordelijke voor het Vaardigheidscentrum Anatomie van

Prof. dr. Dirk Van Raemdonck en prof. dr. Paul Herijgers: “Onze wetgeving was een stimulans voor de transplantatiegeneeskunde.”

de KU Leuven, geeft direct een belangrijk verschil met orgaandonatie. "Je lichaam afstaan aan een Belgische universiteit kan alleen als je dat tijdens je leven in een testament hebt vastgelegd. Dat kan in een korte, schriftelijke verklaring die je aan de universitaire instelling bezorgt. Je maakt die wens best ook goed duidelijk aan je familie."

Dat laatste is belangrijk omdat het lichaam na het overlijden binnen de 48 à 72 uur bij de universitaire instelling moet belanden – in Leuven is dat het

nieuwe radiologische beeldvorming ...: ondanks moderne computermiddelen moet we dat uiteindelijk nog écht testen in de context van organen en structuren zoals die bij de mens voorkomen."

"Daarnaast is het voor studenten ook nog altijd een must om zelf actief aan dissectie van het lichaam te doen. Alleen zo krijgen ze genoeg driedimensionaal inzicht in de anatomie. Verder kunnen artsen-specialisten in opleiding en actieve specialisten op die manier nieuwe behandelingen

"Het onderzoek in de anatomie verhoogt de veiligheid van levende patiënten"

Vesalius Instituut. "Die korte tijd is nodig om het lichaam met genoeg kwaliteit te kunnen bewaren", zegt professor Herijgers. "In veel gevallen vergeet de familie ons na het overlijden snel genoeg te contacteren. Er zijn nog andere redenen waarom niet elk lichaam voor ons bruikbaar is: zware infecties als HIV of hepatitis C, zware verkeersongelukken of ingrijpende operaties. Uiteindelijk ontvangen we in Leuven jaarlijks 60 à 70 lichamen."

Dissectie

Je zou denken dat de menselijke anatomie intussen toch wel genoeg gekend is. Zijn die lichamen dan nog wel echt nodig? "Toch wel", knikt professor Herijgers. "Voor bepaalde nieuwe technieken en behandelingen is het nog altijd nodig om ze eerst op een menselijk lichaam te onderzoeken. Een nieuwe knieprothese, een nieuwe mechanische hartpomp of kunstklep,

bestuderen en nieuwe operaties inoefenen."

"Uiteindelijk bevordert het onderzoek in de anatomie dus de veiligheid van levende patiënten. En ook in de toekomst zal anatomisch onderwijs en onderzoek noodzakelijk blijven. Eigenlijk is het zelfs aan een heropleving toe. De geneeskunde wordt steeds technischer en daarmee stijgt

ook de nood om alles veilig aan te leren, in te oefenen en uit te testen."

Goed om te weten is nog dat lichaamsafstand geen orgaandonatie uitsluit. Professor Herijgers: "Je kunt je lichaam afstaan en toch kandidaat-orgaandonor blijven. Bij het overlijden gaat orgaandonatie wel altijd voor, want dat kan direct levensreddend zijn voor iemand anders." ▸

Meer info?

- **Orgaandonatie:**
  - www.uzleuven.be/txsurgery/
  - www.eurotransplant.org
- **Lichaamsafstand:**
  - www.med.kuleuven.be/anatomie, met onder andere een voorbeeld van een wilsbeschikking en praktische richtlijnen voor nabestaanden
  - Bijkomende vragen kun je stellen per e-mail anatomie@med.kuleuven.be of per telefoon 016 33 66 81.

Bouwwerken gestart - Oplevering eind 2013

**Obligatieformule:
alle voordelen van eigenaar te zijn,
zonder de nadelen.**

**Luxe
service-appartementen
in Herent.**

**Voor meer informatie contacteer ons:
016 581 581
info@vivisensor.be - www.vivisensor.be**